

Pozitivizm, Yapılandırmacılık ve Sosyal Yapısalcılığın Aile Terapisi Üzerindeki Etkisi

Effect of Positivism, Constructivism and Social Constructionism on Family Therapy

İsa Özgür Özer^{ID}

Öz. Günümüze kadar olan gelişimi boyunca aile terapisi, iki büyük bilimsel hareket ve bu hareketlerin getirdiği üç farklı bakış açısından etkilenmiştir. Bunlar pozitivizm, yapılandırmacılık ve sosyal yapısalcılıktır. Bu makalede amaç, bu üç bakış açısının aile terapisine etkilerini incelemektir. Bu amaçla; pozitivist aile terapileri (yapısal ve stratejik aile terapisi), yapılandırmacı aile terapileri (Milan ve Post Milan yaklaşımları) ve sosyal yapısalcı aile terapilerinin (Çözüm Odaklı Yaklaşım, Öyküsel Yaklaşım, İşbirlikçi Dil Sistemleri, Çift Yönlü Ayna Modeli) insan doğasına bakış ve terapötik süreç bakımından epistemolojik karşılaştırmaları yapılmıştır. Sonuçta, modern ya da postmodern aile terapilerinin hiçbirinin bir diğerine üstünlüğünden söz edilemez ancak birbirlerini tamamlayıcı, geliştirici ve çeşitlendirici niteliklere sahip oldukları açıktır. Hem etkililiği kanıtlanmış, nesnel bir müdahaleler kullanan aile terapilerine, hem de ideal bir ailenin tek bir çeşidi olmadığını öne süren aile terapilerine aynı anda ihtiyacımız vardır.

Anahtar Kelimeler. Aile Terapisi, Aile Terapisinin Gelişimi, Pozitivizm, Sosyal Yapısalcılık, Yapılandırmacılık.

Abstract. Throughout its development to date, family therapy has been influenced by two major scientific movements and three different perspectives brought about by these movements. These are positivism, constructivism and social constructionism. The purpose of this article is to examine the effects of these three perspectives on family therapy. For this purpose positivist family therapies (structural and strategic family therapy), constructivist family therapies (Milan and Post Milan approaches), and social constructionist family therapies (Solution Focused Approach, Narrative Approach, Collaborative Language Systems, Two-way mirror) in terms of human nature and therapeutic process have been epistemologically compared. The results obtained has been discussed and suggestions have been submitted for researchers and practitioners. As a result, it is not possible to talk about the superiority of either modern or postmodern family therapies over the other, but it is clear that they have complementary, enhancing and diversifying qualities. We need at the same time family therapies that use objective interventions that have proven effective, and family therapies that suggest that there is no one type of ideal family.

Keywords. Constructivism, Development of Family Therapy, Family Therapy, Positivism, Social Constructionism.

İsa Özgür Özer
İsa Özgür Özer, Ufuk Üniversitesi,
ozgur.ozer@ufuk.edu.tr

Geliş/Received: 15.06.2020/June, 15, 2020
Düzeltilme/Revision: 26.11.2020/November,26,2020
Kabul/Accepted: 23.12.2020/December,23,2020

Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği
Turkish Psychological Counseling and Guidance Association

Aile terapisini, diğer bireysel psikolojik danışma yaklaşımlarından ayıran birkaç unsurdan söz etmek mümkündür. Bunlardan biri, bireysel yaklaşımlardan farklı olarak, sorunların intrapsişik dinamiklerini aramaktansa, kişilerarası dinamiklerine odaklanmayı seçmesi olabilir (Nichols & Davis, 2017). Böylece bireysel psikolojik danışma yaklaşımlarının –özellikle de o dönemde hakim olan psikanaliz ve davranışçı ekoller– nedensel bakış açısına karşı bir argüman olarak döngüsel nedenselliği sunmuştur. Aile terapilerinin yeni bir güç olarak ortaya çıkmasıyla birlikte müdahale stratejileri de bireyi değil, bireyin ait olduğu sistemin içinde sorun yaratan döngüsellliği değiştirmeye yönelik hale gelmiştir (Goldenberg & Goldenberg, 2008).

Bütün ailenin tedavi edilmesiyle ilgili Ackerman tarafından 1937 yılında ilk makalenin yayımlanmasından 1950'li yıllara kadar; bireysel psikoterapi ve biyomedikal tedavilerin etkililiğinin sorgulanmaya başlanması; şizofreni üzerine yapılan aile araştırmaları (Fromm-Reichmann, 1948; Bateson, Jackson, Halley & Weakland, 1956; Lidz, Cornelison, Fleck & Terry, 1957); çocuk rehberliği ve evlilik danışmanlığı hareketleri ve grup müdahalesiyle ilgili bulgular, aile terapisti alanının yapı taşlarının atılmasını sağlamıştır (Dallos & Draper, 2005; Goldenberg & Goldenberg, 2008). Araştırmadan uygulamaya doğru giden bu süreçte aile terapisinin gelişiminde farklı disiplinler ve öncüler eş zamanlı olarak rol oynadığından araştırmacılar, 1950'li yılları kapsayan 10 yılın, aile terapisinin başlangıcı olarak kabul edilmesi konusunda hem fikirdir (Barker & Chang, 2013; Hanna, 2019; Nichols & Davis, 2017; Wetchler & Hecker, 2015).

Günümüze kadar ki evrimi boyunca aile terapisti epistemolojik açıdan üç önemli evreden geçmiştir (Becvar, 2003). Bilginin doğasını, kaynağını, doğruluğunu ve sınırlarını inceleyen bir felsefe dalı olan epistemoloji (Cevizci, 1999), Bateson tarafından paradigma kavramıyla eş anlamlı kullanılmıştır. Paradigma, bilim adamlarının gerçekliği arama sürecinde bağlı kaldıkları kurallar, dayanaklar ve yöntemleri içeren tutarlı bir inanç sistemidir (Kuhn, 1970). Bateson (1972) bunu biraz daha genişleterek, sadece bilim adamlarının teori ve pratik çerçevesi değil, tüm bireylerin dünya hakkındaki bilgiye ve sonuca ulaşırken dayandıkları bir inanç sistemi olarak, epistemoloji kelimesini kullanmıştır. Bu nedenle epistemoloji, şemsiye bir terim olmasına karşın, aile terapisti alanında spesifik birkaç dünya görüşünü ya da bilgi teorisini ifade etmek için kullanılmaktadır (Carr, 2006).

Becvar'a (2003) göre aile terapisi, indirgemeci ve bireysel bakış açısından bütüncü ve ilişkiyel bir bakış açısına doğru kayma başlatmasına karşın, ortaya çıktığı ilk evrede modernizm ve onun ayrılmaz parçası pozitivist epistemolojinin etkisinden çıkamamıştır. 1970'li yılların ortasında bilim ve sanatta başlayan postmodern hareket, pozitivist epistemolojiye karşı çıkan yapılandırmacı (Constructivism) bakış açısıyla birlikte aile terapisi alanını etkisi altına almaya başlamıştır (Dickerson, 2014). 1980'li yılların ortalarına kadar devam eden bu süreç, yapılandırmacı epistemolojinin bir uzantısı olan sosyal yapısalcılığın (Social constructionism) yayılmaya başlamasıyla, aile terapisi farklı bir postmodern görünüme bürünmüştür (Flaskas, 2002).

Bu makalede modernizm ve onun pozitivist fikirlerinin etkisinden henüz çıkamamış aile terapisi ve devamında gelen postmodern epistemolojilerin, alanı nasıl etkilediğine dair inceleme gerçekleştirilmiştir. Yurtdışı kaynaklı alanyazına bakıldığında aile terapisinin epistemolojik dönüşümlerini ve bu dönüşümlerin etkilerini ele alan makalelere (Anderson, 2003; Becvar, 2003; Flaskas, 2002) rastlansa da yurtiçi kaynaklı tek bir yayıma rastlanmıştır. O çalışmada Yıldız, Uçar, Baştemur, & Dursun-Bilgin (2017), aile terapilerindeki dönüşümün nedenlerini el almışlardır. Diğer yandan, pozitivist, yapılandırmacı ve sosyal yapısalcı aile terapilerinin insan doğasına nasıl baktıklarını, terapötik varsayımlarını, sorunları ele alış biçimlerini ve bunların karşılaştırılmalarını ortaya koyan bir derlemeye rastlanmamıştır. Bu nedenle çalışmanın, aile terapisindeki paradigma dönüşümüne ilişkin geniş bir pencere sunacağı, bu yönüyle de alanyazına katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Bu beklentilere yönelik olarak incelenen pozitivist aile terapileri yapısal ve stratejik aile terapileridir. Yapılandırmacılık etkisindeki aile terapilerinin örneği olarak Milan yaklaşımı seçilmiştir. Son olarak, sosyal yapısalcı aile terapilerinin örnekleri içinde işbirlikçi dil sistemleri yaklaşımı, çözüm odaklı yaklaşım, öyküsel yaklaşım ve çift yönlü ayna modeli incelenmiştir. (Dallos, 1997; Carr, 2006; Goldenberg & Goldenberg, 2008; Hanna, 2019).

Modernizm Etkisindeki Aile Terapisi

19. yüzyıl sonlarına doğru batı dünyasında başlayan aydınlanma hareketiyle birlikte, doğru ve gerçeğin referansı olarak kilisenin değil, yalnızca rasyonalitenin ve bilimin temel alınabileceği yönünde akılcı, hümanist ve ilerlemeci bir hareket başlamıştır. Nihayet bu, bilim yoluyla ulaşılabilecek, gözlemlenebilir, evrensel, nesnel ve herkes için doğru açıklamaların olduğu inancını doğurmuştur (Gergen, 2001). Modernizm hareketiyle birlikte sanat ve doğa bilimlerine egemen olan bu

pozitivist görüş, psikoloji içinde de kendini göstermiştir. Örneğin Freud'un (1920) psikanalizi, kişiliğin yapılardan oluştuğu ve bu yapıların serbest çağrışım, rüya analizi ve transferans yoluyla gözlenebilir ve açığa çıkartılabilir olduğu varsayımına dayanmıştır. Benzer şekilde, psikanalizden sonra ikinci güç haline gelen davranışçı psikolojinin temsilcilerinden Skinner (1938, 1948, 1965), laboratuvar deneyleriyle insan davranışına açıklamalar getirmiş, gözleme dayalı titiz bilimsel çalışmaların, insan doğasının evrensel gerçekliğini ortaya çıkarabileceğini savunmuştur.

Modern psikolojinin pozitivist epistemolojisinin, aile terapisinin ilk evresinde de etkilerini sürdürdüğü gözlenmektedir. Örneğin ilk aile terapistlerinin görüşleri ve uygulamaları, Wiener (1948)'in iletişim ve kontrol bilimi olarak tanımladığı sibernetik ya da Bertalanffy'nin (1968) önerdiği genel sistemler teorisinin kavramlarına dayanmıştır. Sibernetik başlangıçta basit ve karmaşık mekanik sistemleri (Örneğin roketlerin merkezi ateşleme sistemi) kontrol etme bilimi olsa da, Bateson (1972) ve Jackson (1965) gibi aile araştırmacıları, ailelerin de sibernetik bir sistem olarak görülebileceğini belirtmiştir. Goldenberg ve Goldenberg'e (2008) göre bu görüş, sosyal sistemlerin de biyolojik sistemler gibi dışardan, nesnel bir şekilde gözlenebileceğini ve o sistemlere ilişkin evrensel açıklamaların getirilebileceğini iddia eden, pozitivist bir görüştür.

Aileye ilişkin bu mekanik-biyolojik sistem bakışının dışında ilk aile teorisyenleri, patoloji ve aile etkileşimi ilişkisini inceleyen araştırmalar yoluyla, psikolojik bozukluklara neden olan aile etkileşim örüntülerini keşfetmeye, sağlıklı aile dinamiklerini ortaya koymaya ve sınıflamaya çalışmıştır (Fromm-Reichmann, 1948; Bateson, Jackson, Halley & Weakland, 1956; Lidz, Cornelison, Fleck & Terry, 1957). Dallos ve Draper'ın (2005) belirttiği gibi bu çabalar, etkisiz ebeveynlik ya da katı sınırlar gibi bir ailenin yapısal özelliklerinin, nesnel olarak tanımlanabileceği iddiasına, yani pozitivist epistemolojiye dayanmaktadır. 1970'li yılların ortalarına kadar görünen ilk aile terapisi uygulamalarından yapısal model ve stratejik modeller (Stratejik aile terapisi ve Akıl Sağlığı Enstitüsü/MRI kısa terapi modeli), davranış üzerine odaklanmış, pozitivist epistemolojiden temel alan aile terapisi örnekleridir (Carr, 2006). Bu epistemolojinin, modellerin insan doğası görüşlerine, terapötik süreçlerine ve kullandıkları tekniklere nasıl yansıdığı aşağıda incelenmiştir.

İnsan Doğasına Bakış

Aile terapisinin, sibernetik bilimi ve genel sistemler teorisinin temel önermelerine dayanarak gelişen ilk modellerine göre ailelerin organizasyonu ve işleyişi, biyolojik sistemlerle benzerdir. Örneğin bir vücut dengede kalmak için iç kulak, kaslar, omurilik ve beyin gibi alt sistemlerin ahenkli ve düzen içinde etkileşim kurmasına ihtiyaç duyar. Bu alt sistemlerin geri bildirim ve iletişim yoluyla vücut sistemini düzenlemesi ve dengede tutması gibi, aile üyelerinin de etkileşim örüntüleri yoluyla aileyi organize ettiği, bu düzenin istikrarı için de alışlageldik etkileşimleri bir kurala dönüştürdüğü varsayılmıştır (Jackson, 1965; Bertalanffy, 1968; Bateson, 1972).

Ailede oluşturulan bu açık veya gizil kuralların aileyi dengede tuttuğunu belirten Jackson (1957), ailelerin de canlı organizmalar gibi homeostatik bir eğilim gösterdiğini, kurallarının, sistemin üyelerinin –ki bu üye kimi zaman semptomatik üye de olabilir– ya da yapısının değişimine karşı dirençli olduğunu iddia etmiştir. İşlevselci bakış açısıyla birlikte aile homeostazi, ailede oluşan patolojiyi açıklamada başvurulan bir dayanak olmuştur. Örneğin Minuchin (1974), anne ve babanın sık sık tartıştığı, ebeveyn ve eş alt sisteminin dengesinin bu nedenle bozulduğu ailelerde, çocukların çoğunlukla bilinçsiz olarak davranış bozukluğu gösterebileceği (üçgenleşme), bu sayede anne ve babanın tartışmaları dinerse de bunun artık bir kural olacağını ve çocuğun patolojisinin ailenin dengesine hizmet edeceğini ifade etmiştir. Stratejik aile terapisinin problemleri davranış görüşü de bununla paraleldir. Weakland, Fisch, Watzlawick ve Bodin'in (1974) belirttiği gibi stratejik modeller, sorunlu davranışın nedeninden çok, o davranışın sürmesine neden olan, aile içi etkileşimlere odaklanır ve sorunlu davranışı diğer aile üyelerinin hangi etkileşimlerinin sürdürüyor olabileceğini inceler. Bu tutum, ailenin tümünün eşit düzeyde semptomatik sayıldığı yapısal modellerle paralellik gösterir (Minuchin ve Fishman, 1981).

Yapısal ve stratejik modellerin başka bir benzerliği, sorunlu davranışları, aile yaşam döngüsündeki gelişimin yarattığı değişim baskısıyla ilişkilendirmeleridir (Haley, 1973; Minuchin, 1974). Haley'nin tanımladığı bu gelişim sırasıyla; flört dönemi, evlilik, bebeğin doğması ve büyütme süreci, evliliğin ortaları, çocuğun evden ayrılması, yaşlılık ve emekliliktir. Benzer şekilde Duvall (1971) de ailelerin; sırasıyla, çocuksuz çift, çocuklu aile, okul çağı öncesi aile, okul çağı ailesi, ergen çocuklu aile, yerleştirme yeri olarak aile, orta yaşta ana babalar ve aile üyelerinin

yaşlanması dediği sekiz evreden geçtiğini belirtmiştir. Yapısal ya da stratejik her iki model de “sağlıklı” ailelerin; kuşaklar arası hiyerarşileri belirgin; sınırları çok katı ya da çok gevşek olmayan; değişim zamanlarında kurallarını ve rutinlerini dönüştürebilecek esneklikte, sorunları yönetip çözebilen aileler olduğunu iddia etmiştir (Nichols, 2014).

Aile terapisinin ilk evresinin aile görüşleri hakkında örnekler sunan yukarıdaki açıklamalar, ilk modellerin pozitivist epistemolojiyle ilişkisini de göstermektedir. Öncelikle aileye biyolojik-mekanistik bir bakış açısıyla yaklaşması ve klinik araştırmaya dayalı sonuçların nesnel gerçekler olarak sunulması bunu desteklemektedir (Goldenberg ve Goldenberg, 2008). Diğer yandan ailedeki sorunlu etkileşim örüntüleri ya da semptomun oluşumunu açıklarken modern psikolojinin işlevselci görüşüne dayanılması ve davranışa odaklanması yine pozitivist epistemolojiye işaret etmektedir. Haley'nin aile yaşam döngüsünün, herhangi bir ailenin gelişimini normlara sığdırmaya çalıştığı açıktır. Hem yapısal hem de stratejik modellerin, “ideal” ve “doğru” bir aile çizme ve bu aile dışında kalan aileleri patolojik ya da risk grubunda görmesi, aileler için uygun hiyerarşilerin ve sınırların önerilmesi, yakınlık ve uzaklığın ne kadar olması gerektiğiyle ilgili bütün varsayımlar, henüz modernist bilimin etkisinden çıkamamış aile terapisini yansıtmaktadır (McKinnen ve Miller, 1987).

Terapötik Süreç, Yöntem ve Teknikler

Positivist epistemolojinin, aile terapisinin ilk evresindeki en güçlü ürünü belki de terapistin bilgisine yaptığı vurgudur. Terapistler, gözlemlenen aile sistemine katılmadan dışardan bakabilen, baktığı şeye ilişkin nesnel açıklamalar getirebilen ve sistemi programlayabilen bilirkişilerdir (Dallos & Draper, 2005). Örneğin Weakland, Watzlawick ve Riskin (1995), Don Jackson'un, henüz semptomatik çocuğu görmeden, sadece anne ve babanın görüşme kayıtlarına dayanarak çocuktaki davranış probleminin ne olacağını tahmin edebildiğini, hatta daha ileriye giderek, bir çiftin evlilik hikayesini dinledikten sonra, o çiftin olası bir erkek çocuğunda nasıl bir psikolojik bozukluk olacağını kendinden emin bir şekilde tahmin edebildiğini belirtmiştir. Sonuçta yapısal ve stratejik Aile terapistleri, patolojiyi reddetmemekte, sadece patolojinin biyolojik ve intrapsişik etiolojisini reddetmektedirler. (Goldenberg ve Goldenberg, 2008). Nesnellığın mümkün olduğunu ima eden bu pozitivist bakış açısına göre yapısal ve stratejik terapistler, patolojik bir ailenin yapısını, sınırlarını, kurallarını, alt sistemlerini ve

etkileşim örüntülerini tanımlayabilen, ailenin patolojik durumdan çıkması için gerekli terapötik bilgiye sahip olan uzmanlardır (Carr, 2006; Haley & Richeport-Haley, 2003; Minuchin, 1974; Minuchin & Fishman, 1981; Mitrani & Perez, 2003).

Tolstoy (1899) şöyle demiştir; “Bütün mutlu aileler birbirine benzer ancak her mutsuz aile, kendine özgü mutsuzdur.” (s. 1). Mutlu bir ailenin tipik özelliklerinin olduğuna ilişkin bu görüşe benzer düşüncelerle birlikte, terapistin bilgisinin nesnellğine karşı olan güçlü güven, terapistin rolünü aktif, yönlendirici, otoriter bir hale bürümüştür. Böylece terapötik süreç, ailelerin, kendileri için neyin iyi olacağına dair terapist tarafından çizilen patikayı izlediği bir yolculuk olmuştur (Anderson, 2003). Örneğin yapısal aile terapisi uygulayanlar, bir ailenin nesnel yapısal özellikleri olduğunu varsayarak ailedeki kuralların, sınırların, hiyerarşinin, alt sistemlerin haritasını çıkarıp, neyin “düzelmeye” gerektiğine karar verirler. Ailenin lideri ve aile büyüğü rolü üstlenerek, ailenin yeni yaşam evresine nasıl uyum sağlayacağını, yeni sınırlarını, yeni kurallarını ve organizasyonunu planlar, aileyi yönetirler (Dallos & Draper, 2005; Nichols, 2014). Aile, terapistin yol haritasında ilerleme kaydettikçe, ailenin yapısı değişmeye, ailenin yapısı değiştikçe de semptomlar ortadan kalkmaya başlar (Minuchin, 1974). Bu açıkça, aileler için belirlenmiş evrensel varsayımların, ailelerin iyileşmesi için kullanıldığı pozitivist bir tutumu yansıtmaktadır.

Benzer şekilde aile organizasyonuna önem veren stratejistler ayrıca, ailedeki sorunlu davranışa neden olan etkisiz davranışları, sorunu ortadan kaldıracak olan davranışlarla değiştirmeye çalışan, davranışçı bir perspektif alırlar (Weakland ve diğerleri, 1974). Hangi davranışların aileyi terapötik amaca götüreceğini bilmek, terapistin görevidir. Bu nedenle terapötik süreç içinde terapist, aktif, yönlendirici, direktif veren, davranışsal reçeteler hazırlayan, değişimden sorumlu bir uzman rolündedir (Mitrani & Perez, 2003). Ailelerin sorunları hakkında iç görü kazanmaları ya da algılarını değiştirmekle ilgilenmez, açık semptomatik davranışın ve patolojik etkileşimin değişimiyle ilgilenir (Goldenberg & Goldenberg, 2008). Sonuçta her iki modelin de teori ve pratiğinde; uzmanı bilimsel, objektif ve nesnel; terapiye gelen aileyi ise patolojik, işlevsiz ve semptomatik gören pozitivist epistemoloji yatmaktadır. Aile terapisi gelişim gösterdikçe, kiliseye karşı ortaya çıkan modernizm gibi, bu kez de modernizme karşı gelişen yeni bir paradigma, aile terapisini etkilemeye başlamıştır. Söz konusu

bu yeni paradigma, postmodernizmdir. Aşağıda, postmodernist paradigmanın aile terapilerine etkilerine ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

Postmodernizm Etkisindeki Aile Terapisi

İnsanlığı dogmatizm ve bilgisizlikten kurtarma vaadiyle gelen modernizm, 1970'li yıllara gelindiğinde, arkasında savaşlar, buhranlar, soykırım, çevre kirliliği, eşitsizlik, ırkçılık, adaletsizlik gibi sorunlar da bırakmıştır (Carr, 2006). Mevcut bağlam, modernizmin gerçeklerinin sorgulanmaya başlanması için zemin oluşturmuş, batı dünyasında modernist değerlere karşı çıkan postmodernizm, sanat, siyaset, bilim ve gündelik yaşama yeni söylemler getirmeye başlamıştır (Cevizci, 1999). Akıl sağlığı uygulamaları da bundan etkilenmiş, geleneksel tedavi, tanı ve hasta haklarına ilişkin eleştiriler getirilmiştir. Bunlardan belki de en etkili olanı, Amerika'yı kendi akıl sağlığı uygulamalarını incelemek zorunda bırakmasıyla, Rosenhan'ın (1973), *Delilerin Arasında Akıllı Olmak (Being Sane in Insane Places)* adlı makalesidir. Bu makalede Rosenhan, medikal akıl sağlığı tanı kriterlerinin, hasta olan ve olmayanları ayırmada yetersiz olduğunu açık bir şekilde kanıtlamıştır. Bununla birlikte aynı dönemlerde ortaya çıkan hippy, cinsel devrim, feminizm, gay hakları, ekoloji hareketleri gibi çoğulcu hareketler, evrensel geçerliği olan doğruların sarsılmasını sağlamış, çoklu doğruların aynı anda mümkün olabileceği yönünde eğilim başlatmış, aile terapisinin paradigmasını değiştirmiştir (Dallos & Draper, 2005; Hanna, 2019).

Değişen paradigmayla beraber aile terapisi içinde, periyodik olarak önce yapılandırmacı, daha sonra onun uzantısı olan sosyal yapısalcı epistemolojilere doğru bir yönelim ortaya çıkmıştır. Nesnel olarak algılanabilecek evrensel bir gerçekliğin olduğunu reddeden bu iki epistemolojiden yapılandırmacılık, algılarımızın sınırlı, sınır sistemimiz tarafından filtrelenmiş olduğu ve bu nedenle evrensel bir gerçek olsa bile, bu gerçeği algılamanın mümkün olmadığı iddiasındadır (Glaserfeld, 1984; Maturana, 1978). Maturana ve Varela'ya (1980) göre gerçeği algılayamaz, algılayabildiğimizi gerçek ilan eder, böylece gerçeği inşa ederiz. O halde gerçeklik ancak öznel deneyimlerdir. Bu durum doğal olarak aile terapisinde her ailenin ve üyelerinin öznel gerçekliklerine değer verildiği, terapistin nesnellikten gelen otoritesinin sarsılarak iş birlikçi olmaya dönüştüğü fikir ve uygulamaları ortaya çıkarmıştır. Milan ekolü de bu bağlamda,

yapılandırıcı aile terapilerinin öncüsü olmuştur (Carr, 2006; Dallos, 1997; Goldenberg & Goldenberg, 2008).

Yapılandırıcı yaklaşımın bir uzantısı olarak nesnelliğe karşı çıkmasının yanında sosyal yapısalcı epistemoloji, bilginin toplumdan izole bir şekilde öznel insan deneyimleriyle inşa edilmediği, toplumsal ve kültürel olarak, sosyalleşme sonucu dil aracılığıyla inşa edildiğini iddia etmektedir. (Gergen, 1985). Bu yönüyle sosyal yapısalcılık; dilin, gerçeğin temsili olmaktan çok gerçeği inşa eden bir olgu olarak görülmesini ve odağın bireysel bilişten toplumsal bilişe doğru kaymasını sağlamıştır (Anderson, 2012). Yapılandırıcılık ve sosyal yapısalcılık, özellikle 1980'li yıllarda aile terapisini, sorunları kavramsallaştırılmayı, danışan terapist ilişkisini, terapötik süreci ve terapistin uzmanlığını yeniden incelemeye davet etmiştir. Müdahale hedefini ailelerle sınırlandırmayan, bireyler, çiftler ve gruplar için uygun terapötik yaklaşımlar ortaya çıkmıştır (Anderson, 2003). Tom Andersen'in (1987) yansıtma takımı, Anderson ve Goolishian'ın (1988) işbirlikçi dil yaklaşımı, Berg ve De Shazer'ın (1993) çözüm odaklı yaklaşımı, White ve Epston'un (1990) öyküsel yaklaşımı, bu yaklaşımlara örnektir. Aşağıda, öncelikle yapılandırıcı, ardından sosyal yapısalcı epistemolojilerin, aile terapisi yaklaşımlarının teori ve pratiğini nasıl etkilediği, sırayla ele alınmıştır.

Yapılandırıcılık ve Aile Terapisi Üzerindeki Etkileri

İnsan doğasına bakış

Hatırlanacağı üzere modernizm etkisindeki aile terapisi, aile doğasını açıklamada genel sistemler teorisinin varsayımlarına ve birinci dereceden sibernetik bir görüşe dayanmaktadır. Buna göre aileler dış bir gözlemci tarafından nesnel olarak gözlenebilen ve dışardan müdahale edilebilen, bilgi içeren geri bildirim döngüleri yoluyla kendini düzenleyerek homeostazı koruyan, yaşayan makinalar gibi algılanmıştır. Postmodern yıllarda ortaya çıkan muhalif araştırmalar ise (Dell, 1982; Keeney, 1983, Maturana, 1978; Maturana ve Varela, 1980; Von Glasersfeld, 1984) aile terapisi alanını, ikinci dereceden sibernetik bir epistemolojiye, yapılandırıcılığa yöneltmiştir. Hoffman'a (1990) göre bu yeni epistemolojinin gerçeklikten kastı, bireyin biyolojik bilişsel süreçleri yoluyla üretilmiş olan içsel referanslardır. Bu bakımdan gerçeklik asla nesnel olamaz, sadece öznel, çoklu gerçekliklerden söz etmek mümkündür.

Gerçekliğin öznel inşasını vurgulayan yapılandırmacı fikirler, pozitivist epistemolojiden türeyen aile varsayımları üzerinde dikkate değer bir değişim yaratmıştır. İlk olarak “sağlıklı”, “ideal” bir ailenin özelliklerini tanımlamaktan kaçınılmış, bir ailenin hiyerarşik yapısının, sınırlarının, yaşam döngüsünün ve etkileşimlerinin nasıl olması gerektiğiyle ilgili ön kabullerden uzaklaşmıştır. Buna göre sağlıklı aileler hakkındaki görüşler, terapistlerin algılarıyla sınırlı öznel gerçekler olarak görülmüştür (Dallos & Draper, 2005; Goldenber & Goldenberg, 2008; Hoffman, 1990). Sağlıklı aileyi tayin eden nesnel açıklamaların mümkün olmadığı görüşü, patolojinin reddedilmesini beraberinde getirmiştir. “İşlevsiz aile yapısı ya da etkileşimleri” ve “patolojik üye ya da aile” gibi aileyi veya aile üyelerini etiketleyen yargılar bırakılmaya başlanmıştır (Anderson & Goolishian, 1988; Hoffman, 1993).

Yapılandırmacı fikirlere göre ailelerin sorunları, onların işlevsel olmayan özelliklerinden kaynaklanmaz. Aile yaşamının getirdiği zorluklar, ailenin işlevsizliğiyle değil, aile olgusunun doğasıyla ilgili kaçınılmaz sonuçlardır ve aile gelişiminin parçasıdır (Hanna, 2019). Kimi ailelerde üyelerin, bu zorluklara ilişkin kendilerine özgü gerçeklikleri, bu zorlukların üstesinden gelmelerini engellese de, bu aileleri patolojik görmek söz konusu değildir. Aileler, zorlukları hakkında daha yararlı ve etkili düşünme yolları, bakış açıları bulabildikçe, bu zorlukların üstesinden gelebilecektir (Dallos, 1997). Örneğin ailenin babasının, şehir dışından gelen bir iş teklifini kabul edip ailesinden uzakta yaşamaya başlamasının ardından ailede yaşanabilecek olası sıkıntılar, aile üyelerinin bu olguyu nasıl ele aldıklarıyla ilgilidir. Evin en küçük çocuğu terk edilmişlik düşüncelerine, anne de sorumluluk düşüncelerine ya da başka öznel gerçeklere kapılabilir. Bu aile, mevcut durumla etkili şekilde başa çıkmalarını sağlayacak düşünme şekilleri bulabilirse, yaşanan zorluklar sıkıntılara dönüşmeyecektir. Öyle ki, bu düşünme şeklinin bir reçetesi yoktur, sadece daha yararlı olabilecek ya da daha yararsız olabilecek öznel gerçeklikler vardır ve bunların yararları sadece o an, o bağlamda, o aile üyeleri ve o zorluk için geçerlidir.

Dallos’a (1997) göre aileler, bilgi içeren geri bildirimlere tepki vererek basitçe birbirlerine davranmaz, aynı zamanda kendileri, diğerleri ve diğerleriyle olan iletişimleri hakkında düşünürler. Bu nedenle ailede görülen bir semptom da, homeostaza hizmet eden, aile işlevsizliğine karşı bir tepki değildir. Sorun deneyimlerde değil, deneyimlere yüklenen anlamlar ve onlar hakkındaki çıkarımlardadır. Özetle yapılandırmacı epistemoloji, aile terapisi alanını, aile

üyelerinin etkileşiminin, öznel gerçeklikler üzerindeki etkisini arka plana atmadan, içsel referansa değer veren bir konuma getirmiştir. Diğer yandan, ailedeki sorunların aile içinde yaratıldığını ima eden yapılandırıcı fikirler, aile ve üyelerinin gerçeklerini etkileyebilecek daha geniş bağlamları göz ardı ettiği düşüncesiyle eleştirilmiş, kendinin bir uzantısı olan sosyal yapısalcı fikirlerle genişletilmiştir (Carr, 2006; Dallos & Draper, 2005; Gergen, 1985; Hoffman, 1990).

Terapötik süreç, yöntem ve teknikler

Yapılandırıcı epistemolojinin terapi odasını nasıl etkilediğini anlamak için, Milan grubunun ikiye ayrılmasını takiben ortaya çıkan değişimler izlenebilir (Campbell, Draper & Huffington, 1992; Tomm, 1984a, 1984b). Bunlardan biri terapistin, direktif veren, manipülatif ve otoriter bir pozisyondan; daha eşitlikçi, işbirlikçi ve öznel bir pozisyona geçmesidir (Hoffman, 1993). Bunun nedeni terapistin artık, aileye nesnel bir gözle bakan dış gözlemci olduğunun değil, kendi öznel gerçekliğiyle sisteme katılıp değişmesi gereken şeyin parçası haline geldiğinin düşünülmesidir (Campbell, 1999; Dallos, 1997). Bu bakımdan, terapi, terapistin ve ailenin terapi odasına getirdikleri öznel gerçekliklerin etkileşiminin ürünüdür (Golan, 1988). Cecchin ve Boscolo da bu nedenle, aile üyelerinin birbirleri arasındaki etkileşimleri incelemenin yanında, terapist-aile bağlamı içinde geri bildirim döngüleri geliştirmeye daha fazla önem vermiştir. Ayrıca terapistin, sistemin öznel bir parçası olarak görülmeye başlanması, terapi takımları ve canlı süpervizyon gibi yenilikçi adımları getirmiştir (Cecchin, 1987; Palazzoli, Boscolo, Cecchin ve Prata, 1978; Pirotta ve Cecchin, 1987).

Terapist-aile sistemi içinde hiç kimsenin nesnel bir gerçeklik görmediği düşünüldüğünden, terapist de dahil olmak üzere tüm aile üyelerinin fikirleri, inançları ve algılarının aynı ölçüde ayrıcalıklı kılınmasına önem verilmiştir. Bu da, bir şeylerin “ne olduğunu” anlamaya çalışmaktan çok; üyelerin bir şeye “nasıl baktıklarını” ortaya çıkaracak fikirlerini, inançlarını ve algılarını paylaşabilecekleri, terapötik bir ortam yaratma gayretini getirmiştir (Bateson, 1972; Campbell, 1999; Tomm, 1984a). Bu amaçla, döngüsel sorgulama ve hipotezler oluşturmanın merkeze alındığı tarafsız ancak meraklı bir yönelim, yapılandırıcı terapötik sürecin köşe taşları olmuştur (Cecchin, 1987; Dallos, 1997; Penn, 1982; Tomm, 1984a, 1984b). Böylece, üyelerin kendileri, birbirleri ve birbirleriyle olan etkileşimleri hakkında yeni bilgiler keşfetmesi, bu keşiflerin de, sorunu etkili

şekilde ele almalarında rol oynayacak yeni bir bakış açısını kolaylaştırması sağlanmıştır (Keeney, 1983; Wetchler & Hecker, 2015).

Hoffman (1990), ilk aile terapisi modellerinin, kendilerine özgü teknikler kullanarak aileleri değiştirebilecekleri varsayımına dayandıklarını belirtmiştir. Diğer yandan yapılandırmacı aile terapilerine göre, ailelerden izole şekilde oluşturulmuş teknik veya modellere bağlı kalmak, terapistin kendi gerçekliğine sıkı sıkıya tutunduğunu gösterir. Oysa terapistler bir gerçeklikte sıkışıp kalmamayı denemeli, aileleri de bunu yapmaya teşvik edebilmelidir (Avis, 1990; Cecchin, Lane & Ray, 1993). Yapılandırmacı perspektiften bakan aile terapileri, değişimin doğasına ilişkin görüşler bakımından da ilk modellerden ayrılmaya başlamıştır. Örneğin Palazzoli, Simon'la (1987) olan görüşmesinde, bir terapistin başkalarına yardım etme arzusuyla yanıp tutuşmasının, o terapist için tehlikeli olacağını belirtmiştir. Bu görüş yapılandırmacı aile terapilerindeki değişim beklentisini de açıklamaktadır. Öyle ki, terapistin amacı; ailenin yapısını, stratejisini, etkileşimlerini değiştirmek ya da semptomu ortadan kaldırmak değildir; çünkü terapistin rolü değişimi yaratmak yerine, aileyle birlikte değişim fırsatı yaratmak ve ailenin kendi kendini değiştirmesini teşvik etmektir (Hoffman, 1990; Keeney, 1984; Tomm, 1984a, 1984b). Hoffman (1993) bu rolü, *“onlara bir tümsek verin, sonra nasıl atladıklarını izleyin.”* sözleriyle özetlemektedir. Böyle bir yaklaşımda aile spesifik ve normatif hedeflere yönlendirilmez, sonlandırmada ortaya çıkacak ailenin neye benzeyeceği belirsizdir. Bu nedenle aile, birtakım normlarla uyum sağlayacak şekilde kendini organize etme özgürlüğüne sahiptir (Nichols & Davis, 2017; Wetchler & Hecker, 2015). Sadece mutsuz aileler değil, mutlu aileler de birbirine benzememektedir.

Yapılandırmacı epistemolojiye dayalı aile terapisi, sağlıklı ya da işlevsel aileyle ilgili ön kabullerde bulunmaktan kaçınsa da, bir ailenin farklı gerçeklikleri tartışabilecek, yeni gerçeklikler inşa edebilecek, uyum içinde yeniden organize olabilecek potansiyele sahip olduğu varsayımıyla, o aileyi kendi yaşamlarının uzmanı olarak ilan etmiştir (Anderson & Goolishian, 1988). Bu uzmanların yeterliklerini ortaya koymak için uygun ortamın başlıca özellikleri ise tarafsızlık, döngüsellik ve hipotezler oluşturmaktır (Cecchin, 1987; Palazzoli, Boscolo, Cecchin ve Prata, 1980; Tomm, 1984a, 1984b). Cecchin'e (1987) göre tarafsızlığın yönlerinden biri aile üyelerinin birbiri arasındaki eşitlik ve biricikliği sağlamak, onların gerçeğine karşı çıkmadan kabul edebilmek ve meraklı bir tutumla keşfin sürdürülmesidir. Diğer yönü ise, terapistin, uzmanlığından gelen

bilgisini, aile üyelerinin sahip olduğu bilgilerden daha üstün tutmaması, bu sayede sadece aile üyelerinin birbirleri arasında değil, aile üleriyle kendisi arasında da gerçek bir eşitlik oluşturmasıdır.

Yapılandırıcı epistemoloji, aile terapisinin odağını nesnellikten öznelliğe, davranışsallıktan düşünselliğe kaydırmıştır. Çünkü Boscolo, Cecchin, Hoffman ve Penn'e (1987) göre aileler terapiye, ailede olan bitenlerle değil, olan bitenlerin algılamalarıyla gelirler. Yani sorun olan şey, gerçeğin kendisi değil, aile üyelerinin hipotezleridir. Bu bakımdan aileyi değişime teşvik eden şey, doğru ya da yanlış olduğu yargısında bulunmadan, yararlık gözetilerek oluşturulan hipotezlerdir. Burbatti ve Formenti'ye (1988) göre bunların hiçbiri gerçeği keşfetmeyi amaçlamaz ancak aile üyelerini kendi yaşamları üzerinde birbirleri ve terapistle iş birliği yaparak düşünmeye başlatma beklentisiyle öne sürülen öznel bakış açılarıdır. Palazzoli ve diğerlerinin (1980) belirttiği gibi bu hipotezler, terapistin sorularını şekillendirmeye; ailenin bu sorulara verdiği tepkiler yeni hipotezlerin oluşmasına ve nihayet bu yeni hipotezler de inanç sistemini dönüştürmeye hizmet eden başka soruların oluşmasına yarar. Keeney'e (1983) göre bu döngüsellik içinde terapist, ailenin gerçekliğinin bir dönüşümü olarak hipotezler inşa ettiğinde, aile üyeleri bu dönüşümün dönüşümünü inşa eder ve bu böyle devam eder. Bu döngünün kırılması, ailelerin, sorunlarını algılamalarının daha etkili yollarını keşfettikleri bir fikirler ekolojisine girdiğinin işaretidir (Avis, 1990). Sonuç olarak, yapılandırıcı epistemoloji, gerçeği bilmekle ilgilenen pozitivist epistemolojiden farklı olarak gerçeğin olsa olsa inanılacak bir olgu olduğunu vurgulamasıyla, aile terapisinin teori ve pratiği için radikal değişimler getirmiştir. Postmodern aile terapileri; patolojik ve işlevsiz aile, terapistin uzmanlığı, terapistin rolü, değişimin doğası, terapötik amaçlar ve kullanılan yöntemler bakımından modern aile terapilerinden ayrılmıştır. 1970'li ve 80'li yıllarda popülerliğini sürdüren yapılandırıcılık, 80'li yılların sonlarında bu popülerliği sosyal yapısalcı epistemolojiye bırakmıştır.

Sosyal Yapısalcılık ve Aile Terapisi Üzerindeki Etkileri

İnsan doğasına bakış

Yapılandırıcı ve sosyal yapısalcı epistemolojilerin her ikisi de, bilmenin doğasına ilişkin nesnellığı vurgulayan pozitivist epistemolojiye karşı çıkarak öznelliği vurgulamaları bakımından benzeşirler. Diğer yandan sosyal yapısalcılık;

özneliğin, fanusta yaşayan insanlar tarafından değil; başka insanlarla, sosyal, kültürel ve tarihsel yapılarla, dil aracılığıyla alışveriş yapan insanlar tarafından inşa edildiğini vurgular (Berger & Luckmann, 1966; Galbin, 2014; Gergen, 1985a, 1985b; Hoffman, 1990; White & Epston, 1990). Wetchler ve Hecker'e (2015) göre nesnel gerçeklik değil, herhangi bir sosyal-kültürel bağlama özgü olarak üzerinde uzlaşmış olan sosyal inşalar/gerçeklikler vardır. Bu inşalar konuşmada yaratılan, nesnellik ve doğruluktan çok fikir birliğini içeren anlatılardır. Bu varsayımla, sosyal yapısalılık, yapılandırıcılığın aile terapisi alanına katkılarına ek olarak, dilsel farkındalık ve gerçeğin toplumsal yaratımına duyarlılık gibi yenilikler getirmiştir.

Gerçeğin toplumsal olarak inşa edildiğini öne süren Foucault (1975), White ve Epston (1990) gibi sosyal yapısalıcılar, toplumdaki bazı grupların diğerlerini kendine uydurma gücüne sahip oldukları için söylemlerinin baskınlaşabildiğine değinmişlerdir. Sonuçta, bu güce sahip olmayanlar için bu tür söylemler, gücün derecesine bağlı olarak nesnel hakikatlere dönüşecektir. İnsanlar; doktor, eğitmen, politikacı, din adamı ya da psikoterapist gibi "bilir" kişilerin icat ettiği standartlara göre akıl sağlıklarını, kişiliklerini, başarılarını, vücutlarını ve diğer tüm deneyimlerini yargırlarlar (Nichols, 2014). Bir örnek vermek gerekirse bir kişi kendini, depresyonda olarak tanımlayabilir. Bu kişi aynı zamanda psikiyatri biliminin depresyon ölçütlerine tıpa tıp uyuyor da olabilir. Ancak bir sosyal yapısalıcı, depresyon ve onun ölçütlerinin objektif bir gerçeklikten çok, gücü elinde bulunduran bilim insanlarının konuşma yoluyla (makaleler, araştırmalar, bildirimler vs.) vardığı bir konsensüs olduğunu hatırlatır.

Sosyal yapısalıcı aile terapileri (Andersen, 1987; Anderson & Goolishian, 1992; Berg & De Shazer, 1993; White & Epston, 1990), bir ailenin gelişiminin nasıl olması gerektiği, ideal ya da hatalı aile yapıları, aile etkileşimleri, aile dinamikleri, aile özellikleri veya davranış bozuklukları ve onların gelişimi hakkında konuşmaktan kaçınmıştır. Çünkü bunlar hakkında varsayımlar üretmenin, etiketleme, sınıflama ve sınırlamadan başka bir şeye hizmet etmediği düşünülmeye başlanmıştır. Tıpkı yumurtaları sepete koymak gibi, düşmemeleri için sepetin tutulması gerekir ancak sepeti tutmak, yumurtaları sepetten çıkarmaz (Nichols & Davis, 2017). Bununla paralel olarak sosyal yapısalılık, bir kişi ya da ailenin sorunlu olduğu ya da sorunlara sahip olduğunu düşünmekle, sorunlarla mücadele ediyor olduğunu düşünmek arasında ayırım yapmanın yolunu açmıştır.

Aileler kaçınılmaz olarak sorunlarla mücadele eder, kimisi bu sorunları terapiye getirir ancak onların hiçbiri sorunlu değildir (Goldenberg & Goldenberg, 2008).

Sosyal yapısalcı epistemolojiyle bezenmiş olan feminist hareket, cinsiyetçi söylemlerin eşitsizlikleri inşa ettiği ve desteklediğini işaret etmenin yanında, ailelerde yaşanan sorunların basitçe kişisel veya aileye özgü olmak yerine bu sorunların toplumsal olduklarını göstermede etkili olmuştur (Becvar, 2003; Goldner, 1985). Örneğin ev hanımı, kız isteme, baba ocağı, anne kucağı ve daha nice dilsel yapı, eşitsizlikle ilintili sorunları desteklemeye hizmet etmektedir. Bugün bile kadınların ev ve çocuk bakımında erkeklerden daha fazla sorumluluk almaları, doğanın onlar adına yaptığı ya da kendi kendilerine yaptıkları tercihler değil, “Yuvayı dişi kuş yapar” gibi atasözlerinin olduğu toplumların baskın söylemlerinin yönlendirdiği tercihlerdir. Buna paralel olarak Hare-Mustin (1991) ve Goldner (1991) gibi feministler, aile terapisinde de sık sık karşılaşılabilecek aile içi şiddeti, toplumdan sapma olarak değil, toplum normunun, cinsiyetle ilgili baskın söylemlerin uçlarda gezen bir yansıması olarak ele almış ve bununla mücadelenin toplumsal boyutta olmasını önermişlerdir. Çünkü McKinnen ve Miller’ın (1987) dediği gibi baskın bir söylem, cinsel yakınlık gibi en kişisel deneyimleri bile şekillendirebilmektedir. Örneğin Türk toplumunda annelerin cinsel açıdan çekici olması beklenmez. Anneliğin cinsel çekicilikten uzak, kutsal bir görev olduğu yönünde baskın söylemlerin olduğu böyle bir toplumda, ilk çocuğun doğumu itibarıyla cinsel işlev sorunları baş gösterebilir (Weisskopf, 1980).

Sosyal yapısalcı etkilerle postmodern aile terapileri, aile sorunlarının neden ortaya çıktığını açıklamaya girişmemeleriyle (Berg & De Shazer, 1993), –nesnel bir açıklamanın ve tek bir doğrunun mümkün olmayacağına inandıklarından dolayı– kendilerinden önceki bireysel ve sistemik terapilerden ayrılmaya başlamıştır. Bunun yerine onlar, feminizmin cinsiyetçi söylemler ve eşitsizlik arasında gösterdiği ilişkiye benzer şekilde sorun odaklı konuşmak ve sorun arasındaki ilişkiye dikkat çekmeyi tercih etmiştir (Dallos & Draper, 2005). White’ın (1989) belirttiği gibi ailelerin birbirlerine ve kendilerine, birbirleri ve kendileri hakkında anlattıkları hikayeler ve söylemler, onların deneyimini yansıtmaktan çok deneyimin kendisine dönüşebilir. Elbette bu hikayelerin yaratım kaynağı tek başına birey değildir. Sosyal yapısalcılara göre toplum, arzu edildiğine veya ettiğimize inandığımız şeyleri biçimlendirebilir (Epston, White & Murray, 1992). Örneğin “Her kadın anne olmak ister” ya da “Kişilik gelişiminde çocukluk çok

önemlidir.” gibi söylemler, anne olma ya da çocuk yetiştirmekle ilgili tutumları etkileyebilir.

Son olarak, sosyal yapısalcılıkla birlikte, ailelerin kendi hayatları hakkında hayat değiştiren konuşmalar yapma (Hanna, 2019) yeteneklerine, başarılarına ve güçlü yönlerine güvenilmeye başlanmıştır. Aileler, kendi yaşamlarının, zorluklarının ve çözümlerinin uzmanları olarak görülmeye gidilmiştir (Andersen, 1987; Anderson & Goolishian, 1992; Berg & De Shazer, 1993). Sistemik bakış açısıyla birlikte zaten intrapsişik olarak görülmemeye başlanan sorunlar, sosyal yapısalcılıkla birlikte ilişkisel olarak da görülmemeye, politik bir sorun olarak görülmeye başlanmıştır (White & Epston, 1990). Ailelerin sorunlar yoluyla korunduğu veya dengelendiği düşüncesi ana akım dergilerden kalkmaya başlamış, aileler olumlu bir farkındalıkla ele alınmaya başlanmıştır (Hanna, 2019).

Terapötik süreç, yöntem ve teknikler

Sosyal yapısalcı aile terapisi, yapılandırmacı geleneğin kazandırdığı terapötik tutumu sürdürmeye devam etmiştir. Tanı, teşhis ve etiketlemenin hiçbir türüsüne yer verilmemiş, empatik anlayış ve işbirlikçi tutum, teknik ve değerlendirmeden üstün tutulmuş, her bireyin biricikliği onaylanmıştır (Bertolino & O’Hanlon, 2002; Fruggeri, 1992). Elbette ki bu, nesnellik denen şeyin, sosyal inşa olarak görülmesinin ve terapistin uzmanlık bilgisini de kapsayacak şekilde tüm bilgilerin aslında bir keşif değil icat olduğunu düşünmenin sonucudur (Hoffman, 1993). Bu bakış açısı, tüm sosyal yapısalcı aile terapilerinde görülen, terapistin bilmeme konumuna olan bağlılığı sağlamıştır. Anderson ve Goolishian’a (1992) göre bir yetenek olarak “bilmemek”, yıllar boyu süren eğitim ve deneyimle elde edilen bilgiyi, terapi odasının dışında bırakıp, öğrenmeye terapi alan aileyle başlamayı ifade etmektedir. Bu da aileleri, seansta anlattıklarıyla terapisti kendileri hakkında eğiten, kendi yaşamlarının uzmanları haline getirmiştir. Öyle ki sosyal yapısalcı terapistler, terapistin yapacağı yorumlamaların bile bir uzmanlık ve otorite göstergesi olması bakımından işbirliğine zarar vereceğini düşünerek, aile üyelerini kendi çıkarımlarını yapmaya teşvik etmiştir (Anderson, 1993, 2003; Berg & de Shazer, 1993; Epston, White & Murray, 1992). Bu tutum terapistin ve onun deneyiminin önemini azaltıyormuş gibi görünse de, De Jong ve Berg (2013) gibi sosyal yapısalcılar, aileler hakkında uzmanlaşmak yerine ailelerin referans çerçevelerinin nasıl daha iyi keşfedilebileceğinin hedef alınması gerektiğini vurgulamıştır.

Sosyal yapısalcı aile terapilerinin başka bir ortak özelliği, katı bir şekilde formüle edilmeyen, teknik ve yöntemleri aile-terapist ilişkisinin önüne koymayan ve spontanlığa değer veren bir tarza sahip oluşudur (Hoffman, 1993; Andersen, 1997). Örneğin Michael White, bugün öyküsel terapi olarak anılan çalışmalarına başlarda bir isim vermemeyi tercih etmiş, en azından bir süre bunun bir ekole dönüşmesinin önüne geçmeye çalışmıştır. Benzer şekilde Inso Kim Berg de, De Shazer'la yaptığı çalışmaların bir reçeteye dönüşmesinden ve başka uzmanlar tarafından mekanik biçimde uygulanmasından çekindiğini belirtmiştir (Hanna, 2019). Nitekim dışsallaştırmaya yönelik soru veya tepkileri her aileye aynı kalıplarla sunmanın, etkileşimi sığlaştıracağı düşünülmüştür (Freedman & Combs, 1996). Tam tersine sosyal yapısalcı modeller, ailelerin dilinden –ancak onlardan farklı olarak çözüm odaklı– konuşmaya özel bir önem vermektedir.

Aileler terapiye doğal olarak, sorunlarla mücadele ettiklerinde gelir. Anderson ve Goolishian'a (1987) göre bu mücadele sürecinde tek başlarına, sorunları organize eden, belirleyen, çözüme ulaşmak istedikleri halde sorun odaklı diyaloglara ve hikayelere sapanmış vaziyettedirler. Sosyal yapısalcı modeller geleneksel aile terapilerinden farklı olarak bu hikayelerin yani sorunlu etkileşimlerin doğasını incelemekle ilgilenmez. Onlar, tam aksine, sorun denilen şey sorun olmadığına ne gibi etkileşimlerin olduğunu ya da olabileceğini keşfetmeyi denemeye başlamıştır (Anderson, 1993; Berg & de Shazer, 1993; White & Epston, 1990). Böylece aileler terapiye geldiklerinde, işe yaramayan, sorunlarla sarmalanmış hikayelerini bırakarak çözüm diyaloglarına girişmeye teşvik edilirler. Bu ayrıca ailelerin bir şeyleri zaten doğru yapıyor ya da yapabilecek olduklarına ilişkin güçlü bir iyimserliğin temsilidir. İstisnai sorular ya da mucize soru gibi yöntemler, bu tavrın teknik karşılıklarına örnek olabilir (De Shazer & Dolan, 2007; Nelson, 2018).

White ve Epston (2004) gibi terapistler, sorunun varlığına neden olan konuşma biçimini dışsallaştırma konuşmalarıyla bozarak işe başlamayı denerler. Örneğin “Takıntılıyım, en ufak bir şeyde eşimin beni aldattığından şüphelenip her defasında kavga ediyorum.” diyen bir eşin hikayesi, sorunun kendisi olduğu, kendisinin şüphelendiği, kendisinin kavga ettiği yönündedir (Corey, 2005). Bu hikaye kişinin kendini sorundan ayırdığı bir dil kullanımına geçmeye teşvik edildiği konuşmalarla bozular. Bertolino ve O’Hanlon (2002), özellikle tanı konmuş aile üyelerinde dışsallaştırmanın, o üye ve diğerlerinin kendilerini

patolojik kurbanlar olarak görmemelerinde çok yararlı olduğunu belirtmiştir. Ayrıca öyküsel terapinin üzerinde durduğu baskın söylemleri ya da kültürel etkenleri fark etmenin, (Örneğin kişinin aldatılma şüphelerinin altında “eşini yatakta mutlu etmezsen aldatılırsın” gibi söylemler yatıyor olabilir.) danışanları sorunu sahiplenmenin yarattığı baskıdan kurtarabileceği vurgulanır (Epston, White & Murray, 1992).

Sosyal yapısalcı fikirlerin başka bir katkısı, ilk kez Milan ekolü tarafından kullanılan tek yönlü ayna uygulamasına Andersen (1987, 1991) tarafından getirilen yeniliktir. Hatırlanacak olursa tek yönlü ayna kullanımı, bir terapist takımının aileyle doğrudan hiçbir etkileşime girmeden aile oturumlarını gözlemesi ve oturumu yöneten terapist(e)lere canlı süpervizyon sunulmasını, terapistin de bu denetim ekibinin görüşlerini aileyle paylaşmasını içerir (Palazzoli, Boscolo, Cecchin ve Prata, 1978). Bu uygulama sosyal yapısalcı fikirlere göre nispeten otoriter ve eşitliksiz olarak görülmüş, çift yönlü aynaya geçiş başlamıştır. Bu yeni yöntemle aileler, denetim ekibinin konuşmalar hakkında yaptığı konuşmayı izleme fırsatı bulmuş, konuşmanın içeriğinden ziyade konuşmanın kendisi ön plana çıkmaya başlamıştır (Andersen, 1992, 1997).

Son olarak sosyal yapısalcılık, aile terapisinde modellerin birbirine entegre edilerek uygulanmasının yolunu açmıştır (Goldenberg & Goldenberg, 2008). Nesnellik ve evrensellik karşıtı fikirlerin etkisiyle herkes için etkili tek bir müdahalenin olmadığı kabullenilmiş, belirli aile sorunları için hangi modellerin birleştirilerek kullanılabilirliği düşünülmüştür (Nichols & Davis, 2017). Örneğin madde bağımlılığı olan ergen bir üyenin olduğu ailelerle çalışırken ebeveyn iş birliğini arttırmak için yapısal yaklaşım, olumlu etkileşimleri arttırmak için çözüm odaklı yaklaşım ve duygusal yaraları iyileştirmek için deneyimsel model kullanmak entegratif bir modeldir (Hanna, 2019). Entegre edilebilecek yaklaşımlar arasında Multisistemik Aile Terapisi, Duygu Odaklı Çift Terapisi ve Bilişsel Davranışçı Çift Terapisi gibi modeller önerilmektedir (Hanna, 2019).

TARTIŞMA ve SONUÇ

Pozitivist, yapılandırmacı ve sosyal yapısalcı olmak üzere üç epistemolojik çağ, aile terapisi yaklaşımlarının; patoloji, uzmanlık, terapötik tutum, süreç ve yöntemler gibi konulara yeni açıklamalar getirmesinde etkili olmuştur. Pozitivist

epistemolojiyi temele alan aile terapileri, aileyi, tıpkı makineler ya da biyolojik sistemler gibi dışardan, nesnel bir şekilde gözlenebilen sistemler olarak ele almıştır. Bu yaklaşım, titiz bilimsel araştırmalar yoluyla aile etkileşimlerinin, aile işlevselliğinin ya da aile işlevsizliğinin nesnel olarak anlaşılmasının mümkün olduğunu iddia etmektedir. Bu nedenle ilk aile terapileri, mutlu bir ailenin nasıl olması gerektiğine ilişkin açıklamalar getirmeye çalışmıştır. İşlevsel bir ailenin nasıl bir hiyerarşik düzene, sınırlara ve etkileşimlere sahip olacağı hakkında belirgin önermeler sunmuştur. Bu anlayış pozitivist aile terapilerinin terapötik tutumlarına da yansımış, aile terapistleri, aileyi uygun şekilde programlayabilecek bilirkişiler olarak görülmüştür. Ailelerin terapi deneyimi de, kendileri için neyin daha iyi olacağını aktif ve yönlendirici bir terapist tarafından belirlenen yolu izlemek olmuştur.

Yapılandırmacı epistemolojiyi temele alan aile terapileri, birden fazla doğru ya da gerçeğin anda mümkün olabileceği varsayımından hareketle, işlevsel bir ailenin de birden fazla şeklinin olabileceğini iddia etmektedir. Bu görüşe göre ideal bir ailenin neye benzeyeceği yönünde getirilen açıklamalar, uzmanların algılarıyla sınırlı, öznel bakış açılarından ibarettir. Bu yaklaşımla birlikte, başlangıçta direktif veren ve otoriter uzmanlar olan aile terapistleri, işbirliği yapan ve eşitlikçi uzmanlara dönüşmüştür. Buna ek olarak aile terapistleri, ailede bir değişim yaratmak için çaba harcamak yerine, o aileye (üyelerine), kendilerini değiştirebilme fırsatı sunan uygun bir ortam ve ilişki sağlamak için çaba harcamaya başlamıştır. Sosyal yapısalcı epistemolojiyi temele alan aile terapileri ise, yapılandırmacı aile terapilerinin getirdiği yeniliklere ek olarak, gerçekliğin izole bireyler tarafından değil, ilişki içinde olan toplumlar tarafından dil yoluyla inşa edildiği yönünde bir bakış açısı kazandırmıştır. Bu yönüyle sosyal yapısalcı aile terapileri, ailelerin çözüme ulaşmalarının altında, çözümü konuşmaya başlamalarının yattığını iddia etmiştir. Terapistin “bilmeme duruşu” ve ailenin terapisti kendi çözümleri hakkında eğitmesi, sosyal yapısalcı aile terapilerinin karakteridir.

Pozitivist, yapılandırmacı ya da sosyal yapısalcı epistemolojiyi temele alan aile terapilerinin üçü de, aile terapisi alanını teori ve pratik açısından zenginleştirmiştir. Pozitivist aile terapisi, aile üyeleri arasında patolojik üye ile diğerleri arasında, nesnel kabul edilen ölçütlere göre ayırım yapabilme olanağı

sağlamıştır. Buna ek olarak, klinik veya araştırma bulgularına koşulsuz bir güven duyarak, ailelerin, işlevselliklerine ve özelliklerine göre sınıflanabilmesini, risk grubunda olan ailelerin de ayrışmalarını sağlamıştır. Bu da, etiketlenen kişi ya da aileler için önleyici müdahaleler ve pozitif ayrımcılık uygulama olanağı verir. Pozitivist aile terapilerinin başka bir avantajı, aile terapistlerini belirli sorunların çözümünde kullanılabilecek “en uygun müdahaleleri” aramaya teşvik etmesidir. Bu sayede belirli grupların belirli sorunlarının çözümünde hangi yaklaşım, yöntem ve tekniklerin etkili sonuçlar ortaya koyacağı yönünde araştırmalar yapılabilmektedir. Örneğin Carr’ın (2006) da belirttiği gibi bugün pek çok psikoeğitim programı, pozitivist bir temele dayanarak geliştirilmiştir. Diğer yandan pozitivist aile terapilerinin postmodern aile terapilerine esin kaynağı olduğu da unutulmamalıdır. Örneğin Akıl Sağlığı Enstitüsü’nün kısa terapi modeli, pozitivist epistemolojiyi temele almasına karşın, sosyal yapısalcı aile terapilerinden biri olan çözüm odaklı yaklaşıma da ilham olmuştur.

Yapılandırmacı ve sosyal yapısalcı aile terapilerinin katkılarını ve bu epistemolojileri temele alan aile terapilerinin avantajlı yönlerini bir arada ele almak mümkündür. Pozitivizm, ailelerin ara sıra yağlanması gereken makineler, terapistlerin de bu makinelerin işe yarar şekilde çalışmasını sağlayan tamirciler olarak görülmesine neden olmuştur. Makine parçalarının birbiriyle döngüsel bir iletişim içinde olmalarından hareketle aile sorunları kişilerarası görülmüştür. Bu ilk başta, sorunların içsel süreçlerden kaynaklandığına inanmaktan daha iyimser bir bakış açısıymış gibi görünebilir ancak bazı etik ikilemler doğurmaktadır. Örneğin aile içi şiddet, istismar ya da tecavüz gibi deneyimlerin de temelde kişilerarası görülmesi, kurbanların rolüne atıfta bulunmaktadır. Benzer şekilde semptomatik olmayan aile üyelerinin, semptom yaratan üyeler olarak görülmesi düşündürücüdür. Bu noktada yapılandırmacı ve sosyal yapısalcı aile terapileri, patolojiyi tümünden reddetmeleriyle, hem bireyde hem de o bireyin etkileşimde olduklarında oluşabilecek suçluluk duygusunun önüne geçmiştir. Seans odasına tam bir eşitlikçi anlayış getirerek, terapist ve ailenin, düzelten ve düzeltilen iki sistem olması yerine, terapist ve ailenin birlikte düzelen ortak bir sistem olmasını önermiştir.

Yapılandırmacı ve sosyal yapısalcı epistemolojilerin önemli etkilerinden biri, pozitivist aile terapilerinin normatif varsayımlarını yok sayarak biricikliğe değer vermesidir. Örneğin aile yaşam döngüsü, yaşanabilecek onlarca aile yaşantısından birini temele alan bir varsayımdır. Boşanmış ebeveynleri, üvey aileleri, eşcinsel

aileleri veya bekar anneleri aile yaşam döngüsünün beklenmeyen olguları olarak görür. Örneğin bizim kültürümüzde de boşanmanın, çocuklar için mutlak bir olumsuzluk olduğu düşünülür (Aral & Sağlam, 2012; Erdim & Ergün, 2016; Öngider, 2013). Çocuğun gelişimi için en sağlıklı olanın karşıt cins ebeveynlerin bir arada buldukları aile yaşantısı olduğu nesnel bir kabul olarak görülür, okullarda boşanmış ailelerin çocukları risk grubunda sınıflanır. Eşcinsel ya da tek ebeveynli aileleri basitçe “diğer aileler” olarak dışlayan görüşe karşı postmodern aile terapileri, azınlıkların ve çeşitliliğin temsilcisi olmuştur.

Nihayet; pozitivist, yapılandırıcı veya sosyal yapısalcı aile terapilerinin herhangi birinin diğerinden daha üstün olduğu söylenemez. Bunun yerine, sahip oldukları kendilerine özgü avantajlar ve dezavantajlar göz önünde bulundurularak, birbirlerini tamamlayıcı nitelikte olduklarını belirtmek doğru olacaktır. Örneğin pozitivismi temele alan aile terapilerinin, başkalarının kendisi adına karar vermesine alışmış ve yönlendirilmeyi bekleyen bireylerin ihtiyaçlarına, sosyal yapısalcı aile terapilerinden daha kolay cevap verebilir. Diğer yandan çocuk sahibi olamadıkları için bunalım yaşayan bir çift, baskın söylemlerin onların kendilerini değerlendirmelerinde nasıl etkili olduğunu gösterebilecek sosyal yapısalcı bir terapötik sürecin içinde daha çok fayda bulabilir.

Sonuç olarak her biri gerçekliğe ilişkin kendi yorumunu getiren pozitivism, yapılandırıcılık ve sosyal yapısalcılık, aile terapistlerinin tek birini benimsemeleri gereken görüşler değil, ihtiyaç durumunda kullandığımız birbirinden farklı alet çantaları gibidir. Elbette ki uygulayıcılar için bu alet çantalarının hepsine sahip olmak, başka bir deyişle tüm modern ve postmodern aile terapilerine uzmanlık düzeyinde hakim olmak zorlayıcıdır. Bunun yerine, terapide teknikleri ve reçeteleri değil, kendilerini nasıl kullanmak istediklerine bağlı olarak çeşitli uygulamalarda uzmanlaşmayı tercih edebilirler. Bir terapistin en güçlü tekniği, kendisi olabilir.

Yurtdışı kaynaklı alanyazına bakıldığında aile terapilerinin epistemolojik dönüşümlerini ve bu dönüşümlerin etkilerini ele alan makalelere (Anderson, 2003; Becvar, 2003; Flaskas, 2002) rastlansa da yurtiçi kaynaklı tek bir yayıma rastlanmıştır. O çalışmada Yıldız, Uçar, Baştemur, & Dursun-Bilgin (2017), aile terapilerindeki dönüşümün nedenlerini el almışlardır. Diğer yandan, pozitivist, yapılandırıcı ve sosyal yapısalcı aile terapilerinin insan doğasına nasıl baktıklarını, terapötik varsayımlarını, sorunları ele alış biçimlerini ve bunların karşılaştırılmalarını ortaya koyan bir derlemeye rastlanmamıştır. Bu nedenle

çalışmanın, aile terapisindeki paradigma dönüşümüne ilişkin geniş bir pencere sunacağı, bu yönüyle de alanyazına katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Türk kültürü bu paradigma dönüşümüne çözüm odaklı kısa süreli terapi uygulamalarının yaygınlaşmasıyla ortak olmaktadır. Buna karşın psikolojik danışma ve rehberlik lisans eğitimi, modern psikolojik danışma yaklaşımlarının öğretilmesini ön plana koymaktadır (Yükseköğretim Kurumu, [YÖK], 2018). Aile terapisinde veya bireysel psikolojik danışmanlıkta postmodern teori ve pratik, en azından seçmeli ders olarak okutulmaya başlanmalı, öğrenciler yaptıkları uygulamalarda daha özgür bırakılmalı ve kendi terapi tarzlarını oluşturmaları için teşvik edici olunmalıdır. Postmodern yaklaşımlarla yürütülecek bilimsel araştırmaların literatürdeki yerini genişletmek adına araştırmacıları bu alanda çalışmaya teşvik edecek kongre, konferans ve sempozyumların çoğaltılması gereklidir. Postmodernizme göre bilginin bir inşa olduğu düşünüldüğünde, nesnel bir gerçeklik elde edilemeyecek olsa da, yararlı olabilecek sonuçların sayısı ne kadar artarsa o bilgilerin yararlılığı da o kadar artacaktır.

Yazarlar Hakkında / About Authors

İsa Özgür Özer, Ufuk Üniversitesi, ozgur.ozer@ufuk.edu.tr

İsa Ozgur Ozer, Ufuk University, ozgur.ozer@ufuk.edu.tr

Çıkar Çatışması / Conflict of Interest

Yazarlar tarafından çıkar çatışmasının olmadığı rapor edilmiştir.

No conflict of interest has been reported by the authors.

Fonlama / Funding

Herhangi bir fon desteği alınmamıştır.

No funding support received.

ORCID

İsa Özgür ÖZER^{ORCID}: <https://orcid.org/0000-0001-6215-3385>

KAYNAKÇA

- Andersen ,T. (1992). Reflections on reflecting with families. In S. Mcnamee, & K. J. Gergen (Eds.). *Therapy as social construction* (pp. 54-68). CA: Sage.
- Andersen, T. (1987). The reflecting team: Dialogue and meta-dialogue in clinical work. *Family Process*, 26(4), 415-428.
- Andersen, T. (1991). *The reflecting team: Dialogues and dialogues about the dialogues*. NY: WW Norton & Company.
- Andersen, T. (1997). Researching client-therapist relationships: A collaborative study for informing therapy. *Journal of systemic therapies*, 16(2), 125-133.
- Anderson, H. (2012). Reflections on Kenneth Gergen's contributions to family therapy. *Psychological Studies*, 57(2), 142-149.
- Anderson, H. D. (2003). Postmodern social construction therapies. In T. L. Sexton, G. R. Weeks, & M. S. Robbins (Eds.), *Handbook of family therapy: The science and practice of working with families and couples*. New York: Brunner-Routledge.
- Anderson, H., & Goolishian, H. (1992). The client is the expert: A not-knowing approach to therapy. In S. Mcnamee, & K. J. Gergen (Eds.). *Therapy as social construction* (pp. 25-39). CA: Sage.
- Anderson, H., & Goolishian, H. A. (1988). Human systems as linguistic systems: Preliminary and evolving ideas about the implications for clinical theory. *Family Process*, 27(4), 371-393.
- Avis, P. (1990). *Strategic family therapy, structural family therapy and constructivism* (Unpublished master's thesis). Rand Africaan University.
- Barker, P., & Chang, J. (2013). *Basic family therapy* (6th ed.). UK: John Wiley & Sons.
- Bateson, G. (1972). *Steps to an ecology mind*. NY: Ballantine Books.
- Bateson, G., Jackson, D. D., Haley, J., & Weakland, J. (1956). Toward a theory of schizophrenia. *Behavioral science*, 1(4), 251-264.
- Bateson, G., Jackson, D. D., Haley, J., & Weakland, J. (1956). Toward a theory of schizophrenia. *Behavioral Science*, 1(4), 251-264.
- Becvar, D. S. (2003). Eras of epistemology. In Robbins, M., Sexton, T., & Weeks, G. (Eds.), *Handbook of family therapy* (pp. 3-22). NY: Routledge.
- Berg, I. K., & De Shazer, S. (1993). Making numbers talk: Language in therapy. In Friedman, S. (Eds.), *The new language in change: Constructive collaboration in psychotherapy* (pp. 5-24). NY: Guilford Press.
- Berger, P., & Luckmann, T. (1967). *The social construction of reality*. GB: Penguin Books.

- Bertolino, B., & O'Hanlon, W. H. (2002). *Collaborative, competency-based counseling and therapy*. NJ: Prentice Hall.
- Burbatti, G. L., & Formenti, L. (1988). *The Milan approach to family therapy*. NY: Aronson.
- Campbell, D. (1999). Family therapy and beyond: Where is the Milan systemic approach today?. *Child Psychology and Psychiatry Review*, 4(2), 76-84.
- Campbell, D., Draper, R., & Huffington, C. (1992). *Second thoughts on the theory and practice of the milan approach to family therapy*. London: Karnac Books.
- Carr, A. (2006). *Family therapy: Concepts, process, practice* (2th ed.). UK: John Wiley & Sons.
- Cecchin, G. (1987). Hypothesizing, circularity, and neutrality revisited: An invitation to curiosity. *Family Process*, 26(4), 405-413.
- Cecchin, G., Lane, G., & Ray, W. A. (1993). From strategizing to nonintervention: Toward irreverence in systemic practice. *Journal of Marital and Family Therapy*, 19(2), 125-136.
- Cevizci, A. (1999). *Felsefe sözlüğü* (3. Baskı). İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Corey, G. (2005). *Theory of counseling and psychotherapy*. CA: Cengage.
- Dallos, R. (1997). *Interacting stories: Narratives, family beliefs and practices*. London: Karnac Books.
- Dallos, R., & Draper, R. (2005). *An introduction to family therapy: Systemic theory and practice* (2th ed.). NY: Open University Press
- De Jong, P., & Berg, I. K. (2013). *Interviewing for solutions* (4th ed.). CA: Cengage.
- Dell, P. F. (1982). Beyond homeostasis: Toward a concept of coherence. *Family Process*, 21(1), 21-41.
- Dickerson, V. C. (2014). The advance of poststructuralism and its influence on family therapy. *Family Process*, 53(3), 401-414.
- Epston, D., White, M., & Murray, K. (1992). A proposal for a re-authoring therapy: Rose's revisioning of her life and a commentary. In S. Mcnamee, & K. J. Gergen (Eds.). *Therapy as social construction* (pp. 96-115). CA: Sage.
- Flaskas, C. (2002). *Family therapy beyond postmodernism: Practice challenges theory*. NY: Routledge.
- Foucault, M. (1975) *The Birth of the Clinic: An Archaeology of Medical Perception*. New York: Random House.
- Freedman, J., & Combs, G. (1996). *Narrative therapy: The social construction of preferred realities*. NY: Norton & Company.
- Freud, S. (1920). *A general introduction to psychoanalysis*. NY: Boni and Liveright.
- Fromm-Reichmann, F. (1948). Notes on the development of treatment of schizophrenics by psychoanalytic psychotherapy. *Psychiatry*, 11(3), 263-273.
- Fruggeri, L. (1992). Therapeutic process as the social construction of change. In S. Mcnamee, & K. J. Gergen (Eds.). *Therapy as social construction* (pp. 40-53). CA: Sage.
- Galbin, A. (2014). An introduction to social constructionism. *Social Research Reports*, 26(1), 82-92.
- Gergen, K. J. (1985). The social constructionist movement in modern psychology. *American Psychologist*, 40(3), 266-275.

- Gergen, K. J. (2001). Psychological science in a postmodern context. *American Psychologist*, 56(10), 803-813.
- Goldenberg, H., & Goldenberg, I. (2008). *Family therapy: An overview*. CA: Thomson Higher Education.
- Goldner, V. (1985). Feminism and family therapy. *Family Process*, 24(1), 31-47.
- Goldner, V. (1991). Feminism and systemic practice: Two critical traditions in transition. *Journal of Strategic and Systemic Therapies*, 10(3/4), 118-126.
- Haley, J., & Richeport-Haley, M. (2003). *The art of strategic therapy*. NY: Routledge.
- Hanna, S. M. (2019). *The practice of family therapy: Key elements across models* (5th ed.). NY: Routledge.
- Hare-Mustin, R. T. (1991). Sex, lies, and headaches: The problem is power. *Journal of Feminist Family Therapy*, 3(1/2), 39-61.
- Hoffman, L. (1990). Constructing realities: An art of lenses. *Family Process*, 29(1), 1-12.
- Hoffman, L. (1993). *Exchanging voices: A collaborative approach to family therapy*. London: Karnac Books.
- Jackson, D. (1965). The study of the family. *Family Process*, 4(1), 1-20.
- Jackson, D. D. (1957). The question of family homeostasis. *The Psychiatric Quarterly Supplement*, 31(1), 79-90.
- Keeney, B. P. (1983). *Aesthetics of change*. NY: Guilford Press.
- Kuhn, T. (1970). *The structure of scientific revolutions* (2th ed.). Chicago: University of Chicago Press.
- Lidz, T., Cornelison, A. R., Fleck, S., & Terry, D. (1957). The intrafamilial environment of schizophrenic patients: II. Marital schism and marital skew. *American journal of Psychiatry*, 114(3), 241-248.
- MacKinnon, L. K., & Miller, D. (1987). The new epistemology and the milan approach: Feminist and sociopolitical considerations. *Journal of Marital and Family Therapy*, 13(2), 139-155.
- Maturana, H. (1978). Biology of language: The epistemology of reality. In G. Miller & E. Lenneberg (Eds.), *Psychology and Biology of Language and Thought* (pp. 27-63). New York: Academic Press.
- Maturana, H. R., & Varela, F. J. (1980). *Autopoiesis: The organization of the living*. Boston: Reidel Publishing.
- Minuchin, S. (1974). *Families & family therapy*. Massachusetts: Harvard University Press.
- Minuchin, S., & Fishman, H. C. (1981). *Family therapy techniques*. Massachusetts: Harvard University Press.
- Mitrani, V. B., & Perez, M. A. (2003). Structural-strategic approaches to couple and family therapy. In Robbins, M., Sexton, T., & Weeks, G. (Eds.), *Handbook of family therapy* (pp. 203-231). NY: Routledge.
- Nichols, M. P. (2014). *The Essentials of family therapy* (6th ed.). US: Pearson Education.
- Nichols, M. P., & Davis, S. D. (2017). *Family therapy: Concepts and methods* (11th ed.). Hoboken: Pearson.

- Penn, P. (1982). Circular questioning. *Family process*, 21(3), 267-280.
- Pirotta, S., & Cecchin, G. (1988). Milan training program. In Liddle, H. A., Breunlin, D. C., & Schwartz, R. C. (Eds.). *Handbook of family therapy training and supervision* (pp. 38-61). NY: Guilford Press.
- Rosenhan, D. L. (1973). On being sane in insane places. *Science*, 179(250), 379-399.
- Selvini, M. P., Boscolo, L., Cecchin, G., & Prata, G. (1980). Hypothesizing—circularity—neutrality: Three guidelines for the conductor of the session. *Family process*, 19(1), 3-12.
- Selvini-Palazzoli, M., Boscolo, L., Cecchin, G. F., & Prata, G. (1978). *Paradox and counterparadox: A new model in the therapy of the family in schizophrenic transaction*. New York: Aronson.
- Simon, R. (1987). Goodbye paradox, hello invariant prescription: An interview with Mara Selvini-Palazzoli. *The Family Therapy Networker*, 11(5), 16-25.
- Skinner, B. F. (1938). *The behavior of organisms: An experimental analysis*. NY: Appleton-Century-Crofts.
- Skinner, B. F. (1948). Superstition in the pigeon. *Journal of Experimental Psychology*, 38(2), 168-172.
- Skinner, B. F. (1965). *Science and human behaviour*. London: Pearson Education.
- Tolstoy, L. N. (1899). *Anna karenina* (N. H. Dole, Trans.), NY: Thomas Y. Crowell & Company. (Original work published 1877)
- Tomm, K. (1984). One perspective on the Milan systemic approach: Part I. Overview of development, theory and practice. *Journal of Marital and Family Therapy*, 10(2), 113-125.
- Tomm, K. (1984). One perspective on the Milan systemic approach: Part II. Description of session format, interviewing style and interventions. *Journal of Marital and Family Therapy*, 10(3), 253-271.
- Von Bertalanffy, L. (1968). *General system theory*. NY: George Braziller.
- Von Glasersfeld, E. (1984). An introduction to radical constructivism. In Watzlawick, P. (Eds.), *The Invented reality: how do we know what we believe we know?: contributions to constructivism* (pp. 17-40). NY: Norton.
- Weakland, J. H., Fisch, R., Watzlawick, P., & Bodin, A. M. (1974). Brief therapy: Focused problem resolution. *Family Process*, 13(2), 141-168.
- Weisskopf, S. (1980). Maternal sexuality and asexual motherhood. *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, 5(4), 766-782.
- Wetchler, J. L., & Hecker, L. L. (2015). *An introduction to marriage and family therapy* (2th ed.). NY: Routledge.
- White, M., & Epston, D. (1990). *Narrative means to therapeutic ends*. NY: WW Norton & Company.
- White, M., & Epston, D. (2004). Externalizing the problem. In C. Malone, L. Forbat, M. Robb, & J. Seden (Eds.). *Relating experience: Stories from health and social care* (pp. 88-94). NY: Routledge.
- Wiener, N. (1948). *Cybernetics or control and communication in the animal and the machine* (2th ed.). Massachusetts: M.I.T. Press.

Extended Abstract

Introduction: Family therapy has been influenced by two important scientific movements and three different epistemologies brought by these movements throughout its development from the 1950s to today. The first of these scientific movements is modernism, which continued its effectiveness in the world of science during the days when family therapy emerged. The modernist/positivist view, which includes referencing science as the source of truth and universal reality, has directed family therapy to intervene by focusing on observable interactions, to bring objective explanations about families, to treat families like externally observable systems. Structural therapy, strategic family therapy, and psychoeducational-based interventions, among the first family therapies, are seen as approaches with this tendency. In the 1970s, postmodernism, which swept the world from art to everyday life, started to oppose all modernist values and put forward ideas that suggest that it is not possible to reach an objective reality and that many truths can be possible at the same time. According to the first of these, constructivism, truth / knowledge is never independent of the observer, and objectivity is not to perceive a reality that exists outside the observation, but to actively construct it. Accordingly, nothing, including science, is the source of objectivity. All kinds of information are constructed in the subjectivity of the producer of that information. This point of view suggested bringing sharp changes to the theory and practice of family therapy. For example, since the observer will never be neutral, it has begun to see therapy as an interaction where the therapist and the family unite and create a new system, rather than the interaction of two separate systems, one of which is an expert observer. This led to the establishment of therapy teams, which were first seen in the Milan approach, allowing for live supervision through a one-way mirror during the session. Along with constructivism, pathology and idealization have begun to disappear and the interventionist, authoritarian, expert therapist in positivist family therapies has been replaced by a collaborative, neutral and unknowing therapist. On the other hand, the fact that constructivism emphasizes that reality is an extremely relative invention has been criticized for the idea that the socially constructed realities are ignored. According to this perspective called social constructionism, although reality is not objective, it is not the facts constructed by individuals isolated from society, but the facts that individuals living in a society construct through the language of that society. In addition to continuing the innovations brought by constructivism, these thoughts have improved family therapy with the awareness of linguistic and social facts. Family therapy has been tried to be sensitive to cultural difference and diversity by removing from any normative assumptions. Instead of providing explanations related to the causes of the problems and whose objectivity is controversial, based on the fact that the solutions will be independent of the problems, it has taken on a view that adopts the language of the solution. Postmodern family therapies such as the Collaborative Language Systems approach, Solution Oriented approach, and Storytelling approach have been family therapies that sprouted from this epistemology.

Discussion & Conclusion: Instead of thinking about which positivism, constructivism, or social constructionist views are more accurate than the other, each can be thought to have benefits that others do not. For example, positivist family therapy allows diagnosis, classification, designing interventions for specific problems, and conducting efficacy studies through experimental research. In this way, it can serve the needs of families looking for prescription for the solution of their problems. On the other hand, family therapies, carried out from the constructivist and social constructionist framework, remove the pathological pressure on families, value diversity, take care of family-specific results, and are therefore more prone to work multiculturally. However, these points of view also have shortcomings. For example, the overly relative approach of the constructivist perspective can lead to the disregard of some social facts (even if they are not objective, society accepts these facts as if they are objective and shape their lives accordingly). With this in mind, it can be said that it is about what epistemology a family therapist's work will be carried out, what the therapist will care about and how he wants to be a therapist. Because the strongest technique of a therapist, is himself. Therefore, practitioners should be aware that no matter what they know, they are sitting in the therapy room, not their knowledge. None of being a positivist, constructivist, or social constructionist contains the formula for being the most effective therapist.